

Петро Сук

д.е.н., професор,

Відокремлений підрозділ Національного університету
біоресурсів і природокористування України
“Ніжинський агротехнічний інститут”

ВИКОРИСТАННЯ ВИДІВ ОЦІНКИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Для відображення основних засобів у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності використовують оцінку. Вона здійснюється для узагальнення об'єктів обліку у грошовому вимірнику. Оцінка повинна забезпечити можливість отримання повної, правдивої і об'єктивної інформації про основні засоби.

Існують різні види оцінок основних засобів. Відповідно до МСБО 16 “Основні засоби” [1, пп. 29, 30, 31] основні засоби можуть оцінюватись і відображатись в обліку за двома моделями: моделлю собівартості і моделлю переоцінки. Їх суб'єкт господарювання обирає самостійно і зазначає про це в обліковій політиці.

Модель собівартості означає, що після визнання активом, об'єкт основних засобів слід обліковувати за його собівартістю мінус будь-яка накопичена амортизація та будь-які накопичені збитки від зменшення корисності.

Модель переоцінки передбачає, що після визнання активом, об'єкт основних засобів (справедливу вартість якого можна достовірно оцінити) слід обліковувати за переоціненою сумою, яка є його справедливою вартістю на дату переоцінки мінус будь-яка подальша накопичена амортизація та подальші накопичені збитки від зменшення корисності. Переоцінки слід проводити з достатньою регулярністю, так щоб балансова вартість суттєво не відрізнялася від тієї, що була б визначена із застосуванням справедливої вартості на кінець звітного періоду.

В Україні придбані (створені) основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, тобто використовується модель собівартості.

Відповідно до ПСБО 7 “Основні засоби” [2] розрізняють такі види оцінок основних засобів: первісна, вартість, яка амортизується, ліквідаційна, переоцінена, сума очікуваного відшкодування необоротного активу, чиста вартість реалізації, залишкова, справедлива.

Первісна вартість – історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.

Вартість, яка амортизується, – первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості.

Ліквідаційна вартість – сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство/установа очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією).

Переоцінена вартість – вартість необоротних активів після їх переоцінки.

Сума очікуваного відшкодування необоротного активу – найбільша з двох оцінок: чиста вартість реалізації або теперішня вартість майбутніх чистих грошових надходжень від використання необоротного активу, включаючи його ліквідаційну вартість.

Чиста вартість реалізації необоротного активу – справедлива вартість необоротного активу за вирахуванням очікуваних витрат на його реалізацію.

Залишкова вартість основних засобів визначається як різниця між первісною (переоціненою) вартістю необоротного активу і сумою його накопиченої амортизації (зносу). Залишкова вартість більш реально показує залишок засобів, а тому вона відображається в балансі підприємства і входить у його валюту (підсумок). Залишкова вартість об'єктів постійно змінюється внаслідок їх зносу. В МСБО 16 “Основні засоби” замість залишкової вартості використовують термін балансова вартість. За цією вартістю основні засоби відображаються в балансі підприємства. Згідно з МСБО 16 “Основні засоби” [1, п. 6] балансова вартість – це сума, за якою актив визнають після вирахування будь-якої суми накопиченої амортизації та накопичених збитків від зменшення його корисності.

В англійських країнах залишкова вартість має також назву “книжна вартість” (book value) [3]. Це вартість, за якою основні засоби відображаються в книгах бухгалтерського обліку і фінансовій звітності.

Справедлива вартість – сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату.

Згідно діючих нормативних документів підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів, якщо залишкова вартість його суттєво відрізняється від справедливої вартості на дату балансу. Сума дооцінки об'єкта основних засобів включається до складу додаткового капіталу, а сума уцінки – до складу витрат.

Модель переоцінки доцільно застосовувати при великій щорічній інфляції, коли в результаті переоцінки, як правило, збільшується вартість переоціненого об'єкта, що обумовлює зростання додаткового капіталу. Потрібно розуміти, що в таких випадках підприємство на папері стає багатшим, а фактично його фінансовий стан не змінюється. Доведення облікової вартості об'єкта до справедливої вартості шляхом його переоцінки забезпечує визначення реальної суми нарахування амортизації, що необхідно для підрахунку фактичної собівартості продукції, яка враховується під час обґрунтування майбутньої ціни реалізації. Ця обставина спонукає в бухгалтерському обліку мати справедливу вартість об'єктів основних засобів, що вираховується під час її переоцінки.

В бухгалтерському обліку і фінансовій звітності використовують також інші види оцінок, зокрема поточну (відтворювальну) собівартість, вартість реалізації (погашення), теперішню вартість та ін.

Поточна (відновлювана) собівартість – активи відображаються за сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яка була б сплачена в разі придбання такого самого або еквівалентного активу на поточний момент.

Вартість реалізації (погашення) – активи відображаються за сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яку можна було б отримати на поточний момент шляхом продажу активу в ході звичайної реалізації.

Теперішня вартість – активи відображаються за теперішньою дисконтованою вартістю майбутніх чистих надходжень грошових коштів, що їх, як очікується, має генерувати стаття під час звичайної діяльності суб'єкта господарювання [4].

Отже, виходячи з потреб підприємства та інших користувачів інформації потрібно використовувати відповідний вид оцінки основних засобів.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 “Основні засоби”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 27 квітня 2000 р. № 92, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 травня 2000 р. за № 288/4509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
3. <https://www.accountingtools.com/articles/what-is-book-value.html>.
4. Концептуальна основа фінансової звітності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009.